

puteau crede că academicianul Dan Berindei făcea totul „fără ură și părtinire”, că nu căuta glorie, că nu căuta funcții, că nu se răzbuna pe nimeni și că îi ierta – ca-n *Tatăl nostru* – pe toți „greșiții” săi. După propria mărturie („Eu nu sunt un ranchiunos, nu am fost cu nimeni toată viața mea. Sincer, nu pot să urăsc, simplu, structural”), academicianul Dan Berindei era un om senin, care-și purta crucea cu demnitate.

*

Dacă ar fi să ne imaginăm bunici și strămoși ideali, ar trebui să luăm poeziile lui Ștefan Octavian Iosif – dar cine o mai face azi? –, dar dacă am vrea să vedem aievea chipuri de asemenea patriarhi care ne-au netezit drumurile noastre line prin drumurile lor aspre, atunci e de ajuns să privim fața luminoasă și luminată de har a istoricului Dan Berindei. E greu să prețuim și, mai ales, să valorizăm virtuți umane precum adevărul sau dreptatea, ambele foarte importante; este capital să urmărim în viață adevărul și dreptatea, dar niciuna dintre aceste virtuți nu se poate atinge fără iubire și bunătate. Cred că aceasta este lecția de viață pe care ne-o transmite istoricul Dan Berindei: fără bunătate și generozitate, adevărul și dreptatea, rămase singure, ne dezumanizează, adică ne iau ceea ce avem noi caracteristic. Să prețuim acest mesaj al acestui autentic membru al elitei intelectuale a României, într-o vreme de cumpănă! El ne cheamă spre valori simple și perene, de care pare că am uitat, cum sunt instituțiile trainice, țara, familia, meseria, toate puse sub aureola seriozității și exigenței de sine, dar și a onestității și bunătății în raport cu ceilalți.

Nu a voit frângeri ușor acceptate și ușor de exploatat de către alții. Nu a fost de acord cu istoria exagerat regională, fiindcă spera să păstrăm nealterată unitatea noastră într-o lume tot mai dezbinată sub pretextul globalizării. Toate acestea sunt lecții de viață, adică lăsăminte sau testamente pentru urmași. Academicianul Dan Berindei a transformat tragismul unei vieți în speranță, pentru că viața nu ne-o dăm noi înșine, ci ne vine ca un dar, iar darurile se onorează și se prețuiesc. A fost convins mereu – aidoma unui confrate transilvănean de odinioară (Silviu Dragomir) – că nu contează întotdeauna numai faptele pe care le-ai împlinit în viață, ci și curățenia sufletească prin care le-ai întruchipat, și că nu numai cele împlinite sunt importante, ci și cele care n-au fost, dar ar fi putut să fie.

Ioan-Aurel Pop

APOSTOL STAN (18 ianuarie 1933 - 3 februarie 2022)

După o lungă suferință ne-a părăsit cel care s-a identificat timp de decenii – între 1957 și 1999 – cu Institutul de Istorie („Nicolae Iorga”) al Academiei Române. A fost un nume important al istoriografiei moderniste (cu contribuții esențiale despre revoluția de la 1848, situația agriculturii, a categoriilor sociale din secolul al XIX-lea, a vieții parlamentare ș.a.m.d.). A schițat și câteva importante portrete biografice (Vasile Boerescu, Gheorghe Magheru, Dinicu Golescu ș.a.m.d.). Însă mai ales după 1989 s-a dedicat și istoriei contemporane reconstituind cu probitate biografiile lui Iuliu Maniu (*Iuliu Maniu. Naționalism și democrație. Biografia unui mare român*, Editura Saeculum I.O., 1997) și Ion Mihalache (*Ion Mihalache: destinul unei vieți*, Editura Saeculum, 1999). A realizat mai multe volume consacrate revoluției din decembrie 1989, inclusiv din perspectivă memorialistică (*Revoluția română văzută din stradă, decembrie 1989 – iunie 1990*), precum și analizei istoriografiei din timpurile comunismului (*Istorie și politică în România comunistă; De veghe la scrierea istoriei: Securitatea*) – ultimul întemeiat pe studierea propriului dosar de urmărire întocmit de poliția politică.

Apostol Stan și-a efectuat studiile secundare la București, iar între 1952 și 1957 a urmat cursurile Facultății de Istorie a Universității din București. În 1969 a devenit doctor în istorie, cu o

teză despre problema agrară în timpul Revoluției din 1848 în Țara Românească (publicată și în limba franceză). După 1989 a susținut cursuri la Facultatea de Istorie a Universității din București și s-a ocupat de redactarea revistei „Destin Românesc” (redactor șef: Alexandru Moșanu), editată de Fundația Culturală Română. A colaborat în mai multe rânduri la suplimentul de istorie *Aldine* editat de cotidianul „România Liberă”.

Imediat după absolvire, în 1957, a devenit cercetător la Institutul de Istorie al Academiei RPR (și cercetător științific principal – din 1971 – la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. Până în 1989 s-a dedicat aproape în exclusivitate lucrărilor și studiilor privitoare la perioada modernă, abordând cu predilecție teme referitoare la situația agriculturii, problema proprietății și a clăcășiei, revoluția de la 1848, biografiile de pașoptiști și postpașoptiști, istoria partidelor politice în doua jumătăți a secolului al XIX-lea etc.

După revoluția din 1989, a continuat să abordeze subiecte circumscrise secolului al XIX-lea și în general teme de istorie modernă (axate pe analiza liberalismului politic), studiile sale intrând în bibliografia obligatorie a multor facultăți de istorie și științe politice. Treptat însă Apostol Stan s-a orientat spre studierea perioadei contemporane și spre realizarea de sinteze. S-a remarcat și prin alcătuirea de biografii – deja menționate – ale unor oameni politici (Iuliu Maniu, Ion Mihalache), lucrări de istorie a partidelor istorice (PNL) ș.a.m.d.

Cel puțin trei cărți ale sale (amintite mai sus) abordează în detaliu problematica perioadei comuniste: *Revoluția română văzută din stradă, decembrie 1989 - iunie 1990*, București, Editura Curtea Veche, 2007; *Istorie și politică în România comunistă*, București, Editura Curtea Veche, 2010; *De veghe la scrierea istoriei (Securitatea)*, București, Editura Curtea Veche, 2012. Accentul cade cu precădere asupra raporturilor dintre istori(ografi)e și politică, dar Apostol Stan recurge și la numeroase contextualizări. Câteodată memorialistul se lansează în tentative de investigație sociologică vizând culisele istoriografiei române de dinainte de 1989, mai ales rețelele sociale din sânul breslei sale, încercând să detecteze modul în care istorici profesioniști sau doar politrucii dobândesc putere, funcții, acces aproape discreționar la călătorii în străinătate etc. Refuzul de a accepta să fie racolat de Securitate, atât înainte de 1977 (anul în care a efectuat un stagiu de documentare în Statele Unite ale Americii), cât și odată întors în țară, îi blochează contactul ulterior cu Occidentul, iar fuga din țară a fiului, Mihnea, în 1987, îi complică și mai mult situația de la Institut. Revoluția din decembrie 1989 a fost un moment izbăvitor.

În aceste ultime volume, planurile memorialistic, documentar și istoriografic se întrepătrund, iar evenimentele din viața personală și din activitatea științifică sunt puse în context, integrate desfășurărilor politice interne. Pornind de la dosarul de urmărire informativă întocmit pe numele său în anii 1980 de către organele de Securitate, dosar păstrat în arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Apostol Stan ajunge să trateze întregul proces de supraveghere polițienească a Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”. Memoriile și considerațiile lui Apostol Stan privitoare la profesia de istoric în anii regimului comunist sunt expuse în general cu un subiectivism bine temperat, îmbinat cu simț analitic. Istoricul integrează propriul traseu biografic în contextul general al evoluției scrisului istoric românesc de dinainte de 1989. O altă realizare editorială ce merită amintită este și încercarea de sinteză a istoriei românești – *Istoria esențială a României*, București, Editura Saeculum I.O., 2016), la fel ca și tentativa de reconstituire a situației revoluționare din 1989 (*România, decembrie 1989. Enigmele Revoluției?*, București, Editura Saeculum I.O., 2013).

Apostol Stan își doarme somnul de veci la Cimitirul Herăstrău, unde a fost înhumat la 5 februarie 2022. A lăsat posterității în jur de 35 de caiete cu însemnări zilnice acoperind perioada 1990-2017, agende diaristice care își așteaptă editorii. Până acum au apărut doar notațiile sale de la 1 ianuarie 1990 până la finele lui iunie 1990.

Cristian Vasile